

Etämyynti ja sitä koskevan kiellon rangaistavuus (PeVL 48/2017 vp – HE 100/2017 vp)

Hallituksen esityksen tavoitteet voidaan kytkeä perustuslain 19 §:n 3 momenttiin, jonka mukaan julkisen vallan on, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, edistettävä väestön terveyttä. Ehdotuksella on liityntä myös perustuslain 19 §:n 3 momentin jälkimmäisessä virkkeessä mainittuun julkisen vallan velvollisuuteen tukea perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu (ks. PeVL 21/2010 vp, s. 4/II).¹

Alkoholilakiehdotuksen 32 §:n mukaan alkoholijuomia saa tuoda maahan ilman erillistä maahantuontilupaa omaa käyttöä varten sekä kaupalliseen tai muuhun elinkeinotarkoitukseen. Kaupallisessa tai muussa elinkeinotarkoituksessa enemmän kuin 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä alkoholijuomia käyttävä tarvitsee kuitenkin maahan tuotavan alkoholijuoman osalta toimintaansa tämän lain mukaisen luvan.²

Säännöksen perusteluissa (s. 92) todetaan, että alkoholijuomien maahantuonti on voimassa olevan alkoholilain 8 §:n mukaan sallittua. Alkoholijuomien rajat ylittävä etämyynti, jossa ulkomailta sijaitseva myyjä tarjoaa alkoholijuomia suomalaisten kuluttajien ostettavaksi ja vastaanotettavaksi Suomessa, on kuitenkin 8 §:n 1 momentin mukaan kiellettyä. Mainitun säännöksen mukaan alkoholijuomien edelleen luovuttaminen tai käyttäminen luvanvaraisessa tarkoituksessa edellyttää asianomaista lupaa. Säännös merkitsee perustelujen mukaan sitä, että alkoholijuomia ei saa ulkomailta myydä etämyynnillä suomalaisille kuluttajille ilman asianomaista vähittäismyyntilupaa.³

Ehdotuksen 90 §:n alun mukaan rangaistus alkoholirikoksesta säädetään rikoslain 50 a luvun 1—3 §:ssä. Rikoslain 50 a luvun 1 §:n mukaan alkoholirikoksesta tuomitaan sakkoon tai enintään kahden vuoden vankeuteen muun muassa se, joka alkoholilain säännöksen vastaisesti "tuo maahan alkoholijuomaa tai väkiviinaa."⁴

Perustuslain 8 §:n mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen ydinsisällön mukaan rikoksen tunnusmerkistö on ilmaistava riittävällä täsmällisyydellä siten, että säännöksen sanamuodon perusteella on ennakoitavissa, onko jokin toiminta tai laiminlyönti rangaistavaa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja EU-tuomioistuimen käytännössä laillisuusperiaattele on annettu käytännössä vastaava ydinsisältö, jossa on korostettu rikossääntelyn ennustettavuutta eli sitä, että säännöksen sanamuodon perusteella voidaan ennakoida, mikä on rangaistavaa (ks. [PeVL 10/2016 vp](#) ja [PeVL 56/2014 vp](#), s. 2/II sekä niissä viitatut lausunnot).⁵

Perustuslakivaliokunnan mielestä ehdotetun 32 ja 90 §:n sekä rikoslain 50 a luvun 1 §:n muodostama kokonaisuus ei kiellä perustuslain 8 §:n edellyttämällä tavalla perusteluissa esitetyn mukaisesti etämyyntiä yksityiseen käyttöön. Rangaistavuus on rikoslaissa kytketty alkoholin lainvastaiseen maahantuontiin, ei sitä vastoin "etämyyntiin". Ehdotetut säännökset ja niiden perustelut ovat näin ollen epäselvässä suhteessa ja osin jopa ristiriidassa keskenään. Etämyynnin kieltoon liittyy myös merkittäviä EU-oikeudellisia kysymyksiä, joiden arviointi ei sinänsä kuulu perustuslakivaliokunnan valtiosääntöisiin tehtäviin. Ottamatta niihin kantaa perustuslakivaliokunta toteaa, että jos tarkoituksena on saattaa etämyynti rangaistavaksi, tulee siitä säätää perustuslain 8 §:n laillisuusperiaatteen täyttävällä rangaistussäännöksellä.⁶

¹ PeVL 48/2017 vp, s. 2.

² PeVL 48/2017 vp, s. 9.

³ PeVL 48/2017 vp, s. 9.

⁴ PeVL 48/2017 vp, s. 9.

⁵ PeVL 48/2017 vp, s. 9.

⁶ PeVL 48/2017 vp, s. 9.

Asian kannalta olennainen on edellä todetussa viimeisessä kappaleessa, joka voidaan jakaa osiin ja joiden olennaista sisältöä voidaan havainnollistaa kohdittain:

1) ”Perustuslakivaliokunnan mielestä ehdotetun 32 ja 90 §:n sekä rikoslain 50 a luvun 1 §:n muodostama kokonaisuus ei kiellä perustuslain 8 §:n edellyttämällä tavalla perusteluissa esitetyn mukaisesti etämyyntiä yksityiseen käyttöön.”

Perustuslakivaliokunnan kanta koskee vain rikosoikeudellista laillisuusperiaatetta ja siinä todetaan, (1) ettei lakiehdotus sisällä perustuslain 8 §:n mukaista rangaistussäännöstä etämyynnistä (2) siinä merkityksessä ja laajuudessa kuin etämyyntikielto HE:n perusteluissa esitetään.

2) ”Rangaistavuus on rikoslaissa kytketty alkoholin lainvastaiseen maahantuontiin, ei sitä vastoin ”etämyyntiin”. Ehdotetut säännökset ja niiden perustelut ovat näin ollen epäselvässä suhteessa ja osin jopa ristiriidassa keskenään.”

Etämyynti ei ole yksiselitteinen oikeudellinen käsite. Se, miten etämyyntiä oikeudellisesti arvioidaan, riippuu monesta seikasta (mm. kuljetus, verojen maksaminen, vakuudet jne). Perustuslakivaliokunta paikansi ongelmalliseksi sen, että HE:n perusteluissa etämyynnin todettiin olevan kategorisesti kiellettyä ilman, että se nimenomaisesti ilmenee säännöksistä.

3) ”Etämyynnin kieltoon liittyy myös merkittäviä EU-oikeudellisia kysymyksiä, joiden arviointi ei sinänsä kuulu perustuslakivaliokunnan valtiosääntöisiin tehtäviin. Ottamatta niihin kantaa perustuslakivaliokunta toteaa, että jos tarkoituksena on saattaa etämyynti rangaistavaksi, tulee siitä säätää perustuslain 8 §:n laillisuusperiaatteen täyttävällä rangaistussäännöksellä.”

Perustuslakivaliokunnan päätelmässä ei oteta kantaa siihen, voiko lainsäätäjä kriminalisoida HE:n perustelujen mukaisesti etämyynnin tai pitäisikö lainsäätäjän se tehdä. Valiokunta totesi ainoastaan, että jos etämyynti halutaan perustelujen mukaisesti kategorisesti kriminalisoida, tulee siitä ottaa lakiin perustuslain 8 §:n täyttävä rangaistussäännös.

HE:n ongelmana on se, että perusteluissa etämyynnin kieltä esitetään kategorisena. Tästä seuraa myös se, että perustuslakivaliokunnan kanta ei myöskään koske sitä, voiko tietty etämyyntiin liittyvä asetus nykyisin tulla rangaistavaksi voimassa olevien rangaistussäännöksen perusteella. Voimassa olevan lain tulkinta on tuomioistuinten tehtävä.

Perustuslakivaliokunnan lausunto annettiin sosiaali- ja terveysvaliokunnalle. Puhemiesneuvosto on 2.12.2014 antanut eduskunnan työjärjestyksen 6 §:n 1 momentin 10 kohdan nojalla valiokuntien yleisohjeet. Niiden mukaan perustuslakivaliokunnan kantojen huomiotta jättäminen tulee perustella. Ottaen huomioon hallituksen esityksen tavoite alkoholilainsäädännön kokonaisuudistuksena, asiasta käyty julkinen keskustelu ja eri valiokuntien hieman eri suuntiin menevät kannanotot (TaVL 51/2017 vp, HaVL 33/2017 vp, LaVL 17/2017 vp), sosiaali- ja terveysvaliokunnan ja eduskunnan täysistunnon tehtävänä lainsäätäjänä on eduskuntakäsittelyn aikana selvittää etämyyntiä koskevaa oikeustilaa.

Annika Lapintie
Perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja

Matti Marttunen
Valiokuntaneuvos, perustuslakivaliokunnan sihteeri